

teita olisi opetettava. Oppimisesta päin tarkastellen voidaan kysyä, nojaavatko oppilaat kieltä käyttäessään kieliopillisiin selityksiin vai perustuuko kielen hallinta yleensä mallioppimiseen ja harjaantumiseen.

Ihanteellisinta olisi tietenkin, jos koululaiset oppisivat käyttämään korrektia yleiskieltä noin vain vaistonvaraisesti seuraamalla esikuvallisia malleja ja harjoittelemalla riittävästi. Tästä ihanteesta ollaan käytännössä kaukana. Kannattaa kuitenkin muistaa, että kirjasuomen vakiintumisen ansiosta nykypolven koululaiset kuten muutkin kirjoittajat selviytyvät automaattisesti lukemattomista äänne- ja muoto-opin sekä oikeinkirjoituksen yksityiskohdista, jotka vielä muutama vuosikymmen sitten askarruttivat useimpia kynäkäyttäjiä. Kielenhuollon suosituksia, joita opettajien työ on tehokkaasti levittänyt yleiseen tietoisuuteen, ovat johtaneet suotuisaan tulokseen. Opettajilla on aihetta tuntea tyytyväisyyttä ja uskoa työnsä merkitykseen.

Kun yleiskieltä kirjavoittaneista turhista rinnakkaismuodoista monet ovat hävinneet tai harvinaistuneet lähes olemattomiin, on samalla poistunut tarve perustella normia. Jos joku, vielä kirjoittaa *ensimäinen*, riittää korjauksen perusteeksi oikeastaan se, että sanassa on kaksi *m*:ää. Tämantapaisissa kielen ulkoasua koskevissa — ja monissa muissakin — kysymyksissä muuten kielenkäyttäjien valtaosa ei liene juuri kiinnostunut kielenhuollon kannanottojen perusteista. Esimerkiksi kielitoimistosta neuvoa kysyvät tahtovat useimmiten vain tietää, onko jokin ilmaus hyväksyttävä, kumpaa (mitä) vaihtoehdoista suositetaan tms. Arkielämässä kielenkäyttäjälle on usein sivuseikka, mihin suositus perustuu.

Kouluopetuksessa on aiheellista valaista myös niitä periaatteita, joita kielenhuolto — tapausta myöten vaihtelevin painotuksin — kannanotoissaan noudattaa. Epäilemättä on tarpeen myös monissa yksityistapauksissa selvittää, millä perusteilla normiin on päädytty. Mutta sangan usein tarvitsee suosituksen perusteek-

Normien opettamisesta ja perustelemisesta

Virittäjän toimitus on pyytänyt, että esittäisin mietteitäni edellisessä numerossa julkaistun Anneli Kauppisen puheenvuoron johdosta. Sikäli kuin olen oikein ymmärtänyt, kirjoittajaa huolettaa erityisesti se, että koululaiset eivät vielä lukiossakaan osaa läheskään aina selittää, miksi keino lause on keino.

Lehtori Kauppinen on osallistunut ylioppilastutkinnon äidinkielen kokeen kehittämiskokeiluihin ja havainnut, että koehenkilöinä toimineet lukiolaiset vastasivat kielenhuollon perusteiden ymmärtämistä testaaviin pikku tehtäviin sangan epäyhtenäisesti ja puutteellisesti. Tarkastelunsa päätteeksi kirjoittaja kyselee, miten kielen normeja ja niiden perus-

Äidinkielen opetus

si vain todeta, että sen mukainen ilmaus on nykysuomessa vallitseva tai että se on asetettu etusijalle yleisesti käytetyissä suomen kielen hakuteoksissa.

Milloin normituksen perusteita on syytä syvällisemmin selvittää, on varmaan parasta välttää sellaisia oppisanoja, jotka enemmän osoittavat opettajan tietoviihsautta kuin palvelevat asian valaisemista. Opettajan käyttämässä metakielessä ei tarvita esim. sanoja »metakieli» ja »konnotatiivinen», jonka Anneli Kauppinen mainitsee esimerkkinä hämäävästä termistöstä. Sen sijaan suomen kielen kuvauksessa yleisesti käytettyjä perustermejä on voitava edelleen viljellä opetuksessa. Ellei esim. sanaluokkien, lauseenjäsenten ja sijamuotojen nimityksiä hallita, käy peräti tukalaksi käsitellä kielenkäytön ja kielenhuollon kysymyksiä oppitunneilla. Kenties vielä hankalampaa on vajain perustiedoin yrittää pitää itseään ajan tasalla kouluajan jälkeen.

En malta olla lopuksi kysymättä, onko yleensä aihetta sisällyttää mahdollisesti uudistettavaan ylioppilastutkinnon äidinkielen kokeeseen tehtävää, jossa on

analysoitava jotenkin viallisia lauseita. Sellaisten erittely ei ole helppoa kaikille yliopistossa suomen kieltä jonkin aikaa opiskelleille ylioppilaillekaan. Hekin saattavat virheitä etsiessään takertua yllättävästi piirteisiin, jotka ovat aivan hyväksyttävää kieltä, tai tehdä oikeansuuntaisia korjauksia mutta perustella niitä heiveröisesti. Kielen korjaaminen on ammatti-ihmisen työtä, ja korjausten täsmällinen perusteleminen on käytännössä aika harvoin edes tarpeellista. Kyseenalaiselta tuntuu, kannattaisiko ylioppilastutkinnossa panna koetteelle tämäntapaisia taitoja. Tavalliselle kansalaiselle riittää, kun hän hallitsee yleiskielen normit niin, että selviytyy hyvin omista ilmaisutarpeistaan, ja ymmärtää epävarmuutta tuntiessaan käyttää apuneuvoja. Koulutunneilla sopii varmaan virhe-esimerkkienkin avulla tarkkailla, miten kielenhuollon periaatteita on sisäistetty ja opittu soveltamaan. Pelkään kyllä pahoin, etteivät tulokset nykyisen lukionpaisumuksen aikana yleensä riemastuta.

PAAVO PULKKINEN